הִלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תקפד

(ג) עַל הַסֵּדֶר, (ד) וְאִם הוּא שַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ (ר"ן פרק (ב') [ד'] דראש השנה (ט. ד"ה גמרא) וריב"ש סימן תקי"ב). [*] וּמַאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים וּתְפִלּוֹת (ה) עַד (ג) [ג] חֲצוֹת (מהרי"ל (סדר מוסף של ר"ה)): **ב** [ב]**וּמוֹצִיאִין שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה, בְּאֶחָד קוֹרִין** [ג]**חֲמִשָּׁה** (ו) **מִ'וַה'** [ד]**פָּקַד אֶת שָׂרָה'** (בראשית כא) **עַד 'וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה'** (שם כב א), **וְאִם הוּא שַׁבָּת קוֹרִין בּוֹ** (ז) **שִׁבְעָה. וּמַפְטִיר קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס 'וּבַחֹדֶשׁ** (ח) **הַשְּׁבִיעִי'** (במדבר כט א-ו), **וּמַפְטִיר 'וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרָמָתַיִם'** (שמואל א' א א), **עַד 'וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ'** (שם ב י). הַגָּהּ: וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לִקְרוֹת (ט) הַתּוֹקֵעַ מִמִּנְיַן הַחֲמִשָּׁה הָעוֹלִים לְסֵפֶר תּוֹרָה (כל בו): **ג** [ה]**בְּנֵי אָדָם הַחֲבוּשִׁים בְּבֵית הָאֲסוּרִים אֵין מְבִיאִין אֶצְלָם סֵפֶר תּוֹרָה אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים.** (י) (וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קל"ה): **ד** (ד) [ד] [ו]**מָלִין**

ב צִיַּנְתִּיו בְּסִימָן תפ"ח (אות ו). ג גַּם זֶה צִיַּנְתִּיו שָׁם. ד בְּרַיְיתָא מְגִלָּה ל"א (ע"א) וּפֵרוּשׁ הָרַ"ן (י: ד"ה בר"ה) לְפִי שֶׁשְּׁתֵּיהֶן נִפְקְדוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. ה מָרְדְּכַי בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (סי' תשי) מֵהַיְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ז' דְּיוֹמָא (ה"א).

ו הַגָּהוֹת אֶשְׁרֵ"י שָׁם (סי' ה) וְכָתַב בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן רס"ה מִשּׁוּם דְּכָךְ הַסֵּדֶר בְּרִית אַבְרָהָם וַעֲקֵדַת יִצְחָק.

בְּאֵר הֵיטֵב

מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ כְּלוֹמַר אֲבוֹתֵינוּ חָטְאוּ שֶׁעָבְדוּ אֱלִילִים וְאָנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אַתָּה, לָכֵן עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. עַד כָּאן. וּבָזֶה נִתְיַשֵּׁב מִנְהָגֵנוּ שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קְרַע רֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ, נִרְאֶה לִי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר רֹעַ גְּזַר בִּנְשִׁימָה אַחַת דְּשַׁיְיכִי לַהֲדָדֵי, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקְרַע ה' יִתְבָּרֵךְ הָרֹעַ שֶׁיֵּשׁ בַּגְּזֵרָה וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר יִהְיֶה לְרַחֲמִים, כִּי צִוּוּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יְכוֹלִים הַמְקַבְּלִים לְהָפְכָהּ לְרַחֲמִים. וְכֵן וּתְשׁוּבָה וְכוּ' מַעֲבִירִין אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה לֹא יַפְסִיק בֵּין רֹעַ לִגְזֵרָה. טַ"ז בְּסִימָן תרכ"ב סָעִיף קָטָן ו' עַיֵּן שָׁם. יֵשׁ לוֹמַר כַּלֵּה בְּצִירֵ"י. סְלַח וּמְחַל, כִּי מְחִילָה גְּדוֹלָה מִסְּלִיחָה, עַיֵּן סִימָן תר"ז (סק"ג): **(ג) חֲצוֹת.** לְכָל הַפָּחוֹת, אִם לֹא כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה בְּבֵיצָה (פ"ב סי' ד). וְדַוְקָא בְּפִיּוּטִים וּתְפִלּוֹת וְלֹא בְּנִגּוּנִים. מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ד). הָאֲרִ"י זַ"ל נָהַג לִבְכּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאָמַר כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ בּוֹכֶה בְּיָמִים אֵלּוּ אֵין נִשְׁמָתוֹ טוֹבָה וּשְׁלֵמָה. גַּם אָמַר כָּל מִי שֶׁבּוֹכֶה אָז מֵעַצְמוֹ בְּכִיָּה גְּדוֹלָה מֵאֵלָיו, אוֹתוֹ שָׁעָה דָּיְינִין לֵיהּ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה וְנַפְשׁוֹ מַרְגֶּשֶׁת וּבָא לוֹ הַבְּכִיָּה מֵאֵלָיו (פרי עץ חיים שער השופר פ"ה): **ד (ד) מָלִין.** כָּתַב

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

אָבִינוּ שֶׁהוּא קוֹדֵם עַל הַתֹּאַר מַלְכֵּנוּ הַסָּמוּךְ לוֹ אוֹמְרִים סְלַח, וְנֶגֶד תֹּאַר מַלְכֵּנוּ אוֹמֵר וּמְחַל כְּמוֹ בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְלָכֵן כָּל אֶחָד לֹא יְשַׁנֶּה כְּפִי הַנֻּסְחָא שֶׁהוּא רָגִיל בָּהּ מִימֵי קִדְמַת נְעוּרָיו. וְעַיֵּן בִּשְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ג' סִימָן מ"ב שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֲפִלּוּ בְּיָחִיד כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרִיבָ"שׁ (סי' תקיב), וְכֵן כָּתַב בְּקִצּוּר שְׁלָ"ה בְּשֵׁם גְּדוֹלִים, עַיֵּן שָׁם: **[בהג"ה] וּמַאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים כוּ'.** וְכָל מִי שֶׁאֶפְשָׁר יֵשׁ לוֹ לִקַּח פְּנַאי לִלְמֹד פֵּרוּשׁ הַפִּיּוּטִים לְהִתְפַּלֵּל. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ק' שֶׁכָּתַב הַטַּ"ז (סק"א) דִּבְפִיּוּטִים צָרִיךְ לְהַסְדִּיר תְּפִלָּתוֹ, עַיֵּן שָׁם. בַּפִּיּוּט מֶלֶךְ עֶלְיוֹן כָּתַב הַמַּטֵּה מֹשֶׁה (סי' תתיח) שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר מֶלֶךְ אֶבְיוֹן בָּלָה וְרָד שַׁחַת כוּ' דְּהַיְנוּ בָּלָה בְּבֵי"ת, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנִּדְפַּס בְּכָ"ף, וֶהֱבִיאוֹ בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סי' תקצב סק"ב), עַיֵּן שָׁם: **[ג] חֲצוֹת.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְכָתַב בִּשְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק א' סִימָן (ק"מ) [כ"ח] בְּאֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ קְצָת מֵחוֹשׁ שֶׁלֹּא יָכֹל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהִפְצִירוּ בּוֹ בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁיִּתְקְעוּ לוֹ וְיֹאכַל וְלֹא רָצָה, וּמֵחֲמַת הַפְצָרָתָם נָדַר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עַד אַחַר זְמַן יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכַאֲשֶׁר הִשְׁלִימוּ תְּפִלָּתָם וְרָצוּ לָצֵאת בָּא חָכָם וְדָרַשׁ דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁים כְּמוֹ שָׁעָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם וְאַחֲרוּ מִלָּצֵאת, וְכָתַב שֶׁלִּכְאוֹרָה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבִּנְדָרִים הָלַךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וּבִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם כַּוָּנָתוֹ עַל זְמַן יְצִיאַת בֵּית הַכְּנֶסֶת דְּהַיְנוּ אַחַר זְמַן תְּפִלָּה, וּזְמַן תּוֹרָה לְחוּד שֶׁלֹּא עָלָה זֶה עַל דַּעְתּוֹ. וְאַף אִם הָיָה בָּרִיא וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת הָיָה יָכוֹל לָצֵאת אַחַר זְמַן תְּפִלָּה, דְּקַיְמָא לָן הִלְכְתָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סוֹף פֶּרֶק ב' דְּבֵיצָה (טו:) דְּאָמַר חֶצְיוֹ לַה' וְכוּ', וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר דְּכַוָּנַת הַנּוֹדֵר רַק שֶׁלֹּא יַקְדִּים לֶאֱכֹל בִּשְׁבִיל מֵחוֹשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲבָל לֹא לְאַחַר כּוּלֵּי הַאי. אַךְ יֵשׁ לְדַמּוֹת לְמַה שֶּׁאָמְרוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה דַּף ל' (ע"א) דְּבָעֵי רַבִּי זֵירָא נִנְעֲרוּ לַעֲמֹד כוּ', אִם כֵּן בְּנִדּוֹן דִּידָן שֶׁכָּתַב רָצָה הָעָם לָצֵאת וְלֹא יָצְאוּ גַּם כֵּן אִיכָּא לְאִסְתַּפּוּקֵי כְּהַאי גַּוְנָא, וְכֵיוָן דְּעָלְתָא בְּתֵיקוּ סְפֵק נְדָרִים לְהַחְמִיר. וְאִם רָצוּ לְהַתִּירוֹ יַתִּירוּ לוֹ כְּדִין נְדָרִים שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב, עַיֵּן שָׁם. וַאֲנִי אֵינִי מֵבִין הָרְאָיָה מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, דְּהָתָם כָּל שֶׁיּוֹשְׁבִים עֲדַיִן לֹא נִסְתַּיֵּם זְמַן בֵּית דִּין, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כָּאן מַה שֶּׁלֹּא יָצְאוּ זוֹ עַכָּבָה שֶׁאֵינָהּ מֵחֲמַת זְמַן יְצִיאַת בֵּית הַכְּנֶסֶת מִן הַסִּיּוּם הַתְּפִלָּה, וְדָבָר אַחֵר גָּרַם לָהֶם שֶׁנִּתְעַכְּבוּ וּבַמֶּה נִדְחֶה הַהֶתֵּר שֶׁכָּתַב בִּתְחִלָּה שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ רַק עַל זְמַן יְצִיאָה מִן הַתְּפִלָּה וּזְמַן זֶה כְּבָר נִסְתַּיֵּם. לָכֵן נִרְאֶה שֶׁאִם אֵין לוֹ מִי שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ יֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה, בִּפְרָט לְאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵחוֹשׁ חֹלִי וְקָשֶׁה עָלָיו לִהְיוֹת מְעֻנֶּה עַד זְמַן יְצִיאָתָם מַמָּשׁ. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תרנ"ב בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ד) דַּאֲפִלּוּ טְעִימָה אָסוּר לְמִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וּמְצַפֶּה שֶׁיָּבֹא לִמְקוֹם לוּלָב, יֵשׁ לוֹ לְהַמְתִּין עַד חֲצוֹת וְלֹא יִתְעַנֶּה יוֹתֵר מֵחֲצִי הַיּוֹם, עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה דְּהָאִידְנָא דְּנָהוּג לְאַחַר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַרְבֵּה אַחַר חֲצוֹת אִם אֵין לוֹ שׁוֹפָר צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַמְתִּין, אִם לֹא שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו הַתַּעֲנִית הַרְבֵּה. וְעַיֵּן שָׁם בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (ס"ב) בְּאִם שָׁכַח וְאָכַל כוּ' וְיֵשׁ לִלְמֹד מִשָּׁם לְכָאן, רַק קְצָת יֵשׁ לְחַלֵּק עַל פִּי הַחִלּוּקִים שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת בְּסֻכָּה (לח. ד"ה יום טוב) וּבְשַׁבָּת (ט: ד"ה אין). וְעַיֵּן סִימָן רל"ב (ס"ב) (ותל"ב) [ותל"א] (ס"ב) ותרצ"ב (ס"ד) וְקִצַּרְתִּי: **ד [ד] מָלִין.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּדָגוּל מַרְבָבָה (ד"ה אלא) שֶׁכָּתַב שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּשָּׁאֵר דָּם אַחַר שֶׁיִּתְיַבֵּשׁ בְּפִי הַשּׁוֹפָר וְלֹא עָדִיף מִצִּפָּהוּ זָהָב כוּ', וְכֵן אִם יָבֹא מְעַט דָּם תּוֹךְ הַשּׁוֹפָר וְיִתְיַבֵּשׁ, כִּי דָּם יָבֵשׁ יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם וּמִיתְרְמֵי לָהֶם הַלֵּל בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר (ג) שָׁרִי לְאוֹמְרוֹ, כֵּיוָן שֶׁאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ דֶּרֶךְ שִׁירָה רַק דֶּרֶךְ תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה: **(ג) עַל הַסֵּדֶר.** לְאַפּוּקֵי (ג) מִדַּעַת הָרַב בֵּית יוֹסֵף שֶׁמְּדַלְּגִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּיר חֵטְא, וּלְדִידֵיהּ אֵין אוֹמְרִים אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ מִפְּנֵי שֶׁאֵין אוֹמְרִים וִדּוּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (כְּדֵי שֶׁלֹּא לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לַמְּקַטְרֵג). וְלוֹמַר פְּסוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַזְכָּרַת חֵטְא (ד) אֵין קְפִידָא לְכֻלֵּי עָלְמָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ וִדּוּי. וּבְפֵרוּשׁ הַמַּחֲזוֹר מְפָרֵשׁ אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ כְּלוֹמַר אֲבוֹתֵינוּ חָטְאוּ שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים (וְאָנוּ צְרִיכִין לְהִתְוַדּוֹת עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו מ) 'וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲווֹנָם וְאֶת עֲווֹן אֲבוֹתָם'), וְאָנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה, לָכֵן עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ, וּבָזֶה נִתְיַשֵּׁב מִנְהָגֵנוּ שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. צָרִיךְ לוֹמַר מְחֵה וְהַעֲבֵר חֲטָאֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ, כִּי פֶּשַׁע גָּדוֹל הַרְבֵּה מֵחֵטְא, וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ תְּחִלָּה עַל הַקַּל וְאַחַר כָּךְ עַל הֶחָמוּר. יֵשׁ לוֹמַר כַּלֵּה הַכָּ"ף בְּפַתָּ"ח וְהַלָּמֶ"ד בְּצֵירֵ"י. הַטַּ"ז בְּסִימָן תרכ"ב (סק"ו) כָּתַב (ה) שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר רֹעַ גְּזַר בִּנְשִׁימָה אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּקְרַע הוּא יִתְבָּרֵךְ הָרֹעַ שֶׁבַּגְּזֵרָה, וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר בַּגְּזֵרָה יִהְיֶה לְרַחֲמִים: **(ד) וְאִם הוּא שַׁבָּת וְכוּ'.** הַטַּעַם (ו) שֶׁאֵין שׁוֹאֲלִין צְרָכִים בְּשַׁבָּת. וְאַף (ז) כְּשֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ: **(ה) עַד חֲצוֹת.** (ח) לְכָל הַפָּחוֹת. וְאִם חָל בְּשַׁבָּת אֵין לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר מֵחֲצוֹת, וּבְחֹל יָכוֹל לְהַאֲרִיךְ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּפִיּוּטִים וּתְפִלּוֹת, אֲבָל בְּנִגּוּנִים אֵין לְהַאֲרִיךְ: **ב (ו) מִ'וַה' פָּקַד'.** לְפִי שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדָה שָׂרָה רָחֵל וְחַנָּה: **(ז) שִׁבְעָה.** וּמוֹסִיפִין לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת, אַחַת 'בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת יִצְחָק' (בראשית כא ח), שְׁנִיָּה 'בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם' (שם יז): **(ח) הַשְּׁבִיעִי.** עַד 'אִשֶּׁה לַה'' (במדבר כט ו). וְאִם טָעָה וְהִשְׁלִים הַפָּרָשָׁה בְּאַרְבָּעָה קְרוּאִים אוֹ שְׁלֹשָׁה וַעֲדַיִן לֹא אָמַר קַדִּישׁ, יַשְׁלִים מִנְיַן הַקְּרוּאִים בְּפָרָשַׁת עֲקֵדָה שֶׁאַחֲרֶיהָ. וְאִם אָמַר קַדִּישׁ, אִם לֹא חָסַר מִמִּנְיָן רַק אֶחָד, אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹת, וְיִסְמֹךְ עַל הַמַּפְטִיר, כֵּן כָּתַב בְּשַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם (שער ח סל"ג). וּבִתְשׁוּבַת חֲתַם סוֹפֵר חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן קס"ט כָּתַב דְּאִם הִשְׁלִים הַפָּרָשָׁה בְּאַרְבָּעָה, לֹא יֹאמַר קַדִּישׁ עַד אַחַר שֶׁיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה שְׁנִיָּה וְיִהְיֶה הַמַּפְטִיר עוֹלֶה לַחֲמִישִׁי, דְּקָיְימָא לָן מַפְטִיר עוֹלֶה לְמִנְיַן הַקְּרוּאִים. אִם טָעָה וְקָרָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן בְּפָרָשַׁת עֲקֵדָה יָצָא, וְקוֹרֵא בְּיוֹם שֵׁנִי בְּפָרָשַׁת 'וַה' פָּקַד' וְגוֹ' וְגַם פָּרָשַׁת הָעֲקֵדָה עַד סוֹף הַסִּדְרָא, וּמִכָּל מָקוֹם אִם נִזְכַּר בְּעוֹדוֹ קוֹרֵא בְּפָרָשַׁת עֲקֵדָה שֶׁטָּעָה וַעֲדַיִן לֹא בֵּרֵךְ הָאַחֲרוֹן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, יִגְלֹל וְיִקְרָא עִמּוֹ פָּרָשַׁת 'וַה' פָּקַד' עַד סוֹפוֹ וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה [מִמַּטֵּה אֶפְרַיִם (סכ"ג) וְשַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם (שם סל"ד)]. עוֹד כָּתַב בְּמַטֵּה אֶפְרַיִם (סי"ז) רָאוּי לְכָל גֶּבֶר יְרֵא ה' לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֲלִיָּה בְּיָמִים נוֹרָאִים, וְאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁמּוֹכְרִין מִצְווֹת יִקְנֶה אוֹתוֹ בְּדָמִים כְּפִי יְכָלְתּוֹ, וְאַדְרַבָּה יֵשׁ עִלּוּי יוֹתֵר בְּמִצְוָה שֶׁבָּאָה אֵלָיו בְּדָמִים מִמִּצְוָה שֶׁבָּאָה לוֹ בְּחִנָּם אֵין כָּסֶף: **(ט) הַתּוֹקֵעַ.** וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לִקְרוֹת גַּם הַמִּתְפַּלֵּל מוּסָף, וְכֵן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים קוֹרְאִין אוֹתוֹ. וּמִי שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר עַל הַתְּקִיעָה וּתְפִלָּה אֵין נוֹהֲגִין לִקְרוֹתָם [אֵלִיָּה רַבָּה (סק"ט)]: **ג (י) וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קל"ה.** סָעִיף י"ד בַּהַגָּ"הּ, שָׁם נִתְבָּאֵר

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **(ג)** הַגְּרָ"א: **(ד)** אַחֲרוֹנִים: **(ה)** וְאַף דְּמִמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסִימָן זֶה (סק"ג) מַשְׁמַע לְהִפּוּךְ, א]כַּמָּה אַחֲרוֹנִים הֶעְתִּיקוּ בְּסִפְרֵיהֶם כְּהַטַּ"ז: **(ו)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ד) בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים: **(ז) וְהוּא הַדִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבַּת תְּשׁוּבָה אֵין אוֹמְרִים אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ:** **(ח)** מָגֵן אַבְרָהָם (שם) בְּשֵׁם מַהֲרִי"ל (סדר מוסף של ר"ה) וְיָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (ביצה פ"ב סי' ד):

ליקוטי דברי הרב: א] וכ"ה בשו"ע הרב (ס"ד).

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תקפד תקפה

(יא) בֵּין קְרִיאַת הַתּוֹרָה (יב) לִתְקִיעַת שׁוֹפָר:

תקפה דִּין בִּרְכַּת הַשּׁוֹפָר. וּבוֹ ה׳ סְעִיפִים:

א [א]צָרִיךְ (א) לִתְקֹעַ (ג) [א] (ב) מְעֻמָּד. הַגָּהּ: [א]וְנוֹהֲגִין לִתְקֹעַ עַל הַבִּימָה (ג) בְּמָקוֹם שֶׁקּוֹרִין: **ב** [ב]קֹדֶם שֶׁיִּתְקַע (ד) יְבָרֵךְ (ג) [ב] לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר, וִיבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ. הַגָּהּ: וְאֵין חִלּוּק בֵּין אִם יְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ

א טור וְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִיּוֹת (שופר פ״ג ה״י) בְּשֵׁם סְמ״ק (מצוה צב) מִשּׁוּם דְּגָמְרִינַן לָכֶם (במדבר כט א) דְּשׁוֹפָר מִלָּכֶם (ויקרא כג י) דְּעֹמֶר. **ב** הָרֹא״ש פֶּרֶק בָּתְרָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (פ״ד סי׳ י) בְּשֵׁם רַאֲבִי״ה (סי׳ תקלד) מֵהַיְרוּשַׁלְמִי וְכֵן כָּתַב רַמְבַּ״ם (פ״ג ה״י) וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם (נתיב ו ח״ב).

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וְחוֹצֵץ, עַיֵּן שָׁם. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי כֵּיוָן שֶׁאֵין דָּם בַּפֶּה רַק לִכְלוּךְ פֶּה לְבַד אֵין בּוֹ כְּדֵי לָזוּב מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַשּׁוֹפָר, וְגַם מַה שֶׁמִּתְלַכְלֵךְ פֶּה הַשּׁוֹפָר בְּלִכְלוּךְ הַדָּם שֶׁבַּפֶּה אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם חֲצִיצָה, אַף אִם מִתְאַדֵּם קְצָת מִלִּכְלוּךְ הַדָּם חָזוּתָא לָאו מִלְּתָא הוּא, וְאַף הַלִּכְלוּךְ הַזֶּה אֵינוֹ מִתְיַבֵּשׁ כִּי מִתְלַכְלֵךְ מִלַּחְלוּחִית פֶּה הַתּוֹקֵעַ, וּבִכְלוֹת הַתְּקִיעוֹת מְקַנֵּחַ הַיֵּטֵב וְדַיּוֹ. וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רס״ה (ס״א) שֶׁהַמּוֹהֵל יִרְחַץ יָדוֹ וּפִיו כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ בִּנְקִיּוּת, וּמִכָּל מָקוֹם מוֹרֵנוּ רַבִּי פֵּייבוּשׁ לֹא הִקְפִּיד עַל זֶה וּבֵרֵךְ בִּרְכַּת הַשּׁוֹפָר בְּפֶה הַמְלֻכְלָךְ בְּדָמִים בִּכְדֵי לְעָרֵב מִצְוַת מִילָה בְּשׁוֹפָר. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה רֵישׁ סִימָן תקצ״א (סק״ב) שֶׁדַּעְתּוֹ דְּיוֹתֵר טוֹב לָמוּל קֹדֶם אַשְׁרֵי שֶׁיְּהֵא הַמִּילָה סוֹף לַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמֵטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתיג) וּבְמָרְדְּכַי בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים, וְכֵן מַשְׁמַע בָּרוֹקֵחַ (סי׳ ריז ד״ה ומה שפוסקין). וְעוֹד שֶׁלֹּא יְהֵא הֶפְסֵק כָּל כָּךְ בַּקַּדִּישׁ דְּקָאֵי עַל אַשְׁרֵי כוּ׳. וְכָתַב בִּשְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק א׳ סִימָן לְמ״ד עִיר אַחַת קְטַנָּה שֶׁאֵרַע לָהֶם אֹנֶס שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף, וְיֵשׁ כָּאן יֶלֶד לָמוּל, מָלִין אוֹתוֹ אַחַר אַשְׁרֵי לִהְיוֹת מִן הַזְּרִיזִים, כְּמוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וּמַה שֶׁכָּתוּב בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי׳ רסה) לְקַיֵּם זְכוֹר בְּרִית אַבְרָהָם וַעֲקֵדַת יִצְחָק הַיְינוּ לְהַקְדִּים הַמִּילָה, אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּכוּפִים זֶה לָזֶה, וְגַם כִּי אֵינוֹ רַק רֶמֶז וְלָכֵן לִהְיוֹת זְרִיזִין שֶׁלֹּא לְאַחַר מִצְוַת מִילָה עָדִיף:

א [א] מְעֻמָּד. עַיֵּן בַּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״א) בְּשֵׁם הָרַדְבַּ״ז (ח״ד סי׳ כה) וְגַם הַשּׁוֹמֵעַ כוּ׳, רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁאִם אֶחָד לֹא שָׁמַע הַתְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת וְשָׁמַע עַתָּה אוֹתָם תְּקִיעוֹת מֵאִישׁ הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא יְדֵי חוֹבָתוֹ, צָרִיךְ לַעֲמֹד. וּמַה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם דִּכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט) כָּתַב וְלֹא יָדַעְתִּי מְנָא לֵיהּ, וְעַיֵּן בְּבִרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ג) וּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״א) דִּכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה לֹא קָאֵי עַל הַךְ מִלְּתָא, רַק דְּקַשְׁיָא לֵיהּ דְּאִי הַשּׁוֹמֵעַ כְּתוֹקֵעַ לָמָּה בִּתְקִיעוֹת מְיֻשָּׁב הַתּוֹקֵעַ עוֹמֵד וְהַקָּהָל יוֹשְׁבִים דְּאוֹ כּוּלְּהוּ מְעַמֵּד אוֹ כֻּלּוֹ מְיֻשָּׁב. וְעַיֵּן מַחֲזִיק בְּרָכָה מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַדְבַּ״ז חֵלֶק א׳ סִימָן כ״ה דְּמִשּׁוּם כְּבוֹד צִבּוּר לֹא רָצוּ לְהַטְרִיחַ עֲלֵיהֶם כֵּיוָן שֶׁעֲתִידִין לִשְׁמֹעַ תְּקִיעוֹת דִּמְעֻמָּד, וְהִצְרִיכוּ לַתּוֹקֵעַ שֶׁיַּעֲמֹד כְּדִין הַמִּצְוָה שֶׁהוּא מְעֻמָּד, אִי נַמֵּי מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבָזֶה נִתְיַשֵּׁב הַכֹּל כוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ב) מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (שם) שֶׁהַתּוֹקֵעַ אֵין לוֹ לִסְמֹךְ עַל אֵיזֶה שׁוּם דָּבָר שֶׁאִם יִנָּטֵל אוֹתוֹ דָּבָר יִפֹּל. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמ״א (ס״א) וְסִימָן קמ״ו (ס״ד): **ב** [ב] לִשְׁמֹעַ. עַיֵּן בַּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּשׁוּ״ת בֵּית אֶפְרַיִם [אֹרַח חַיִּים] סִימָן [י״ט] עַל הַנֶּסְחָא שֶׁבַּשְּׁאֵילְתוֹת (שאילתא קעא) וּבְדִבְרֵי הַשְּׁאִילַת שָׁלוֹם שָׁם (אות קנג) עַל הַבַּ״ח (ס״א ד״ה ומ״ש), עַיֵּן שָׁם:

בַּאֵר הַיֵּטֵב

טַ״ז (סק״ב) שֶׁמַּעְתִּי שֶׁהַגָּאוֹן מוֹרֵנוּ הָרַב פַּיְיבוּשׁ מִקְּרָאקָא הָיָה מָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא קִנַּח פִּיו אַחַר הַמִּילָה, אֶלָּא בְּפֶה מְלֻכְלָךְ בְּדַם מִילָה תָּקַע בְּשׁוֹפָר, לְעָרֵב מִצְוַת מִילָה בְּשׁוֹפָר. כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הַפִּזְמוֹן זְכֹר בְּרִית, וּמָלִין אַחַר אַשְׁרֵי, וְאוֹמְרִים יוֹם לְיַבָּשָׁה. וּבְחֹל אוֹמְרִים הַפִּזְמוֹן וְאֵין אוֹמְרִים יוֹם לְיַבָּשָׁה, וְהוּא הַדִּין בְּכָל יוֹם טוֹב. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ז) וְעַיֵּן לְבוּשׁ (סי׳ קיא ס״א). וְעַיֵּן סִימָן ת״צ סָעִיף ז׳ (סק״ו) מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם:

א (א) מְעֻמָּד. וְאִם תָּקַע מְיֻשָּׁב יָצָא. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א) עַיֵּן שָׁם: **ב** (ג) לִשְׁמֹעַ.

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

כַּמָּה פְּרָטִים שֶׁמִּשְׁתַּנֶּה זֶה הַדִּין. וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק מו־נ) וּבֵאוּר הֲלָכָה (ד״ה אין מביאין): **ד** (יא) בֵּין קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְכוּ׳. דְּכָךְ הַסֵּדֶר (ט) בְּרִית אַבְרָהָם [שֶׁהִיא הַמִּילָה] וַעֲקֵדַת יִצְחָק, וְכִדְאָמְרִינַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (טז.) לָמָּה תּוֹקְעִין בְּשֶׁל אַיִל כְּדֵי לְהַזְכִּיר אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק. וְעוֹד דְּמִילָה מָצוּי יוֹתֵר מִתְּקִיעָה וּכְתָדִיר דָּמְיָא לְגַבֵּי תְּקִיעָה וְהוּא קוֹדֵם [הַגְּרָ״א]. וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לָמוּל בַּבַּיִת שֶׁהַתִּינוֹק (י) שָׁם, מָלִין אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טִרְחָא דְּצִבּוּרָא לֵילֵךְ שָׁם וְלִשְׁהוֹת וְלַחֲזֹר לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵין הַבַּיִת רָחוֹק מִבֵּית הַכְּנֶסֶת בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁהוּת הַרְבֵּה וְטֹרַח הַצִּבּוּר, טוֹב לָמוּל קֹדֶם תְּקִיעַת שׁוֹפָר כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּיָדָם זְכוּת הַמִּילָה בְּעֵת תְּקִיעַת שׁוֹפָר [מַטֵּה אֶפְרַיִם (סכ״ו)]: (יב) לִתְקִיעַת שׁוֹפָר. וּבְשַׁבָּת שֶׁאֵין שָׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר (יא) מָלִין אַחַר ׳אַשְׁרֵי׳, וְאַחַר הַמִּילָה וּבִרְכוֹתֶיהָ אוֹמְרִים ׳יְהַלְלוּ׳. (יג) וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁגַּם בְּשַׁבָּת מָלִין קֹדֶם ׳אַשְׁרֵי׳ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֶפְסֵק רַב לְהַקַּדִּישׁ. כְּשֶׁחָל מִילָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת (יג) אוֹמְרִים יוֹם לְיַבָּשָׁה קֹדֶם סִיּוּם בִּרְכַּת הַגְּאֻלָּה שֶׁהוּא שֶׁבַח עַל הַמִּילָה אֲבָל כְּשֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֹל אֵין אוֹמְרִים יוֹם לְיַבָּשָׁה. גָּדוֹל אֶחָד נָהַג (יד) כְּשֶׁהָיָה מוֹהֵל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא קִנַּח פִּיו אַחַר הַמִּילָה אֶלָּא בְּפֶה הַמְּלֻכְלָךְ בְּדַם הַמִּילָה תָּקַע, לְעָרֵב מִילָה בְּשׁוֹפָר. וְנִרְאֶה שֶׁאַף עַל פִּי כֵן יְקַנַּח פִּיו מִבַּחוּץ וְגַם יִרְחַץ יָדָיו מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרָכָה [מַטֵּה אֶפְרַיִם (סכ״ז)]:

א (א) לִתְקֹעַ. וְכֵן הַבְּרָכָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּעֲמִידָה כְּמוֹ כָּל בִּרְכַּת הַמִּצְוֹת וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ח׳ סָעִיף א׳ [אַחֲרוֹנִים]: (ב) מְעֻמָּד. דִּכְתִיב

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ד (ט) בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי׳ רסו): (י) מוּכָח מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק״ז) וְכֵן כָּתַב בְּמַטֵּה אֶפְרַיִם (סכ״ו): (יא) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ז): (יג) אֵלִיָּה רַבָּה (סי׳ תקצא סק״ב) וְהוּבָא בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ד) וּבְמַטֵּה אֶפְרַיִם (שם): (יג) מָגֵן אַבְרָהָם (שם), וּמַה שֶּׁלֹּא הֶעְתַּקְתִּי מַה שֶּׁכָּתַב דִּבְשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הַפִּזְמוֹן בִּשְׁבִיל הַמִּילָה זְכֹר בְּרִית [שֶׁמִּנְהָגָם הָיָה לְאָמְרוֹ בְּזִכְרוֹנוֹת קֹדֶם סִיּוּם הַבְּרָכָה] וּבְחֹל אוֹמְרִים, מִשּׁוּם דִּבְאֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק יא) כָּתַב שֶׁהַיּוֹם אֵין נוֹהֲגִין לְאָמְרוֹ כְּלָל: (יד) טַ״ז (סק״ב):

א (א) הָרֹא״ש סוֹף פְּסָחִים (פ״י סי׳ מא): (ג) וְאַף שֶׁבְּבִרְכֵּי יוֹסֵף חֵלֶק חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן (ט״ו) [י״ז] (סק״ג) מְצַדֵּד לְהָקֵל בְּעִנְיָנֵינוּ בְּזוֹ הַסְּמִיכָה, לֹא הֶעְתַּקְתִּיו בִּפְנִים, מִשּׁוּם דְּרַבִּים מֵהָאַחֲרוֹנִים הֶעְתִּיקוּ דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם לַהֲלָכָה, וּמִכָּל מָקוֹם בִּמְקוֹם הַדְּחָק נִרְאֶה דְּנוּכַל לִסְמֹךְ עַל זֶה: (ג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (ד) בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ג) בְּשֵׁם רַדְבַּ״ז (ח״ד סי׳ כה) וְכֵן כָּתַב בְּמַטֵּה אֶפְרַיִם (ס״ה) וּבְדֶרֶךְ הַחַיִּים (דין תקיעת שופר ס״א): (ה) עֲטֶרֶת זְקֵנִים וְדֶרֶךְ הַחַיִּים (שם): (ו) אַחֲרוֹנִים: (ז) עֲטֶרֶת זְקֵנִים וְסֵפֶר חֲסִידִים (סי׳ תשסא): (ח) דְּזֶהוּ לְעִיכּוּבָא וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן תקפ״ט סָעִיף ח׳:

ב (ט) פּוֹסְקִים: (י) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (יא) פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ב) וּמַטֵּה אֶפְרַיִם (ס״ג) וְחַיֵּי אָדָם (כלל קמא ס״ז): (יג) בְּכֻלָּן, דְּמַה שֶׁאָמַר לִתְקֹעַ כּוֹלֵל נַמִּי שְׁבָרִים וּתְרוּעָה [פְּרִי מְגָדִים (שם)]: (יג) תְּשׁוּבַת בִּנְיַן עוֹלָם סִימָן ל״א:

ליקוטי דברי הרב: א] בשו״ע הרב (סי׳ תקצב ס״ט) כתב שבתקיעות דמיושב המנהג לתקוע על הבימה מפני כבוד הציבור, אבל בתקיעות דמעומד כיון שהן בתוך התפילה אין מטריחין אותו לעלות אלא עומד ותוקע. **ב]** ובשו״ע הרב (ס״ב) לא הביא מנהג זה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah